

ning med riksdagsärenden, som, enligt § 46 af Riksdags-ordningen, en ledamot af Stats-Rådet tillkommer.

Härefter blefvo samtliga ofvan omförmälda Kongl. Propositioner och Skrifvelser föredragne och bordlagde.

Herr Reuterswärd uppläste en motion N:o 4, angående revision af Kongl. Förordningen om fattigvården i riket af den 13 Juli 1853 samt Kongl. Stadgan angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer, af den 29 Maj 1846.

Hänvisades till ett Tillfälligt Utskott.

Kammaren åtskiljdes kl. 11 f. m.

In fidem.

O. Brakel.

Måndagen den 25 Januari 1869.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

I Herr Grefven och Talmannens frånvaro fördes ordet af Herr vice Talmannen.

Justerades 4 protokollsutdrag för den 23 och protokollet för den 21 dennes.

Upplästes ett af Grefve *Wachtmeister*, *Axel Knut*, inlemnadt Memorial af följande lydelse:

Af tjenstepligt tvungen att i morgon resa ned till det mig nådigst anförtrodda län, anhåller jag vördsamt om Kammarens tillstånd att få från Riksdagen vara frånvarande så länge denna min pligt sådant föranleder. Stockholm den 22 Januari 1869.

Axel K. Wachtmeister.

Till denna anhållan lemnade Kammaren, uppå gjord proposition, sitt bifall.

Föredrogs och hänvisades till Konstitutions-Utskottet Kongl. Maj:ts den 23 dennes bordlagda nådiga Proposition om antagande af en ny föreningsakt mellan Sverige och Norge.

Föredrogs Kongl. Maj:ts den 23 dennes bordlagda nådiga Proposition, angående landtförsvarets organisation.

Grefve af Ugglas: Ehuru Kongl. Maj:ts Proposition endast upptager vissa delar af Herr Statsrådets och Chefens för Landtförsvarsdepartementet förslag, äro likväl dessa delar af en sådan vigt, att jag för min del anser berörda nådiga Proposition ovilkorligen kräfvat tillsättande af ett särskildt Utskott. Kongl. Maj:t föreslår nemligen först och främst utsträckning af tiden för beväringsofningarne och, i händelse förslaget derom af Riksdagen godkännes, lindring i rust- och rotehållarnes besvär samt i sammanhang dermed, indragning till statsverket af åtskilliga för rekryteringens underlättande bildade kassor. Vidare föreslår Kongl. Maj:t uppsättande af åtskilliga indragna, anslagna eller för tillfället vakanta nummer, öfverflyttande af den för sjöförsvaret obehöfliga del af båtsmanshället, äfvensom af marin-regementet till arméen, rotering af de s. k. frisocknarne i Örebro län, eller de för utgörande af vissa tjänstbarheter till Dylta svafvelbruk från rotering hittills frikallade hemman, uppsättande af trosshästar och i sammanhang dermed rättighet för den extra rotering nu underkastade jorden att utbyta skyldigheten att vid krigsutbrott uppsätta antingen manskap eller trosshäst emot erläggande af kontant afgift, rusthålls-infanteriets förvandling till roteradt infanteri med bibehållande för rusthållarne vid de hittills af dem uppburna rustnings- och augmentsräntor, förändring i rekryternas tjänsteålder, företrädesrätt för soldat, som tjenat längre tid, till åtskilliga befattningar och slutligen omorganisation af underbefäls-skolorna. Men, mine Herrar, utom allt detta måste det Utskott, som skulle komma att tillsättas, äfven taga i betraktande andra frågor, hvilka med Kongl. Maj:ts förslag stå i ett oskiljaktigt sammanhang, och jag tillåter mig nu fästa Kammarens uppmärksamhet å tvänne sådana. Den ena, huruvida Riksdagen vill anslå medel att ersätta de summor, som nu inflyta från de indragna och vakanta numren, den andra, huru medel skola anskaffas till aflöning af det ökade befäl, som erfordras. Att arméens nuvarande befäl måste ökas, för att kunna tillsammans med stammen

öfva omkring 150 procent af stammens närvarande styrka är naturligt, och Chefen för Landtförsvars-departementet har äfven uppgjort förslag i sådant afseende. Enligt de beräkningar, jag med ledning af detta förslag uppgjort, skall befälsstyrkan vid indelta arméen ökas med 138 officerare, 194 underofficerare och 1,296 korporaler (äfvensom några stabsofficerare), och dock, mine Herrar, är denna tillökning så ringa, att jag ej kan fatta, huru tienstgöringen skall kunna upprätthållas. Enda möjligheten är, att man lyckas ur beväringens egna led erhålla ett ej obetydligt antal reservbefäl. I kunnen sjelfva inse detta, mine Herrar, då I veten, att enligt förslaget beräknats allenast 20 officerare och 20 underofficerare å hvarje bataljon och sålunda å kompaniet endast en officer och två underofficerare förutom kompanichefen. Denna styrka blir ju, jag upprepar det, så ringa, att jag fruktar, det man ej handlat klokt uti att sätta befälets antal så lågt. Härmed må emellertid vara huru som helst; tydligt är, att huru sparsamme vi än må vara, förslagens genomförande kräfver betydliga kostnader; och jag frågar då, är det alldeles säkert att icke vid en kommande riksdag, då frågan om dessa kostnader för ökad befäl skall afhandlas, en omkastning i tänkesättet, en fruktan för de stora utgifterna kan vålla ett afslag i denna del af frågan, med hvilken dock hela organisationsplanen står och faller? Detta är en fråga, som det blifvande Utskottet bör taga i allvarligt öfvervägande. Svårt för mig är att fatta, huru Regeringen, då den ansett sig böra nu framlägga äfven åtskilliga detaljförslag, såsom om trosshästar m. m., kunna afskilja denna del af frågan från de öfriga. Jag vet, att någon förebräelse i detta fall icke kan träffa Herr Statsrådet Abelin, hvilken önskat att äfven frågan om tillökning af befäl nu kommit under öfvervägande; men jag kan ej gilla de skäl, som förmått Regeringen att uppskjuta densamma, och jag tror, att försigtighet och grannlagenhet bjuda oss noga tillse, att vi ej binda kommande Riksdagar. I någon granskning af hufvudfrågan vill jag nu ej ingå; det anförda torde vara tillräckligt för att visa Kammaren nödvändigheten af ett Särskildt Utskotts tillsättande för det viktiga ärendets noggranna granskning; och jag får därför anhålla om proposition, att ett särskildt Utskott för arméfrågans behandling måtte tillsättas, bestående af åtta ledamöter från hvardera Kammaren.

Hans Excellens Herr Friherre De Geer: På sätt den förre talaren nämnde, träffar den anmärkning, han uttalat, icke Chefen för Landtförsvars-departementet, utan Stats-Rådets öfriga ledamöter, hvilka tillstyrkt, att frågan om ökad befäl icke skulle nu framläggas, utan uppskjutas till kommande riksdag. Den framkastade betänkligheten har ingalunda undfallit Stats-Rådets uppmärksamhet, men för min del bekänner jag, det jag ej kan inse något sätt att i detta ämne vinna en säker garanti, såvida man ej får förutsätta så mycken kontinuitet hos Riksdagen att, derest den godkänner den nu framlagda organisationsplanen, i hvad den afser en ökad stamtrupp och en utsträckt värnepligt, Riksdagen ock skall bevilja anslag till det för planens genomförande nödiga befäl, antingen efter det förslag, Krigsministern afgifvit, eller efter någon annan rimlig plan. Men, mine Herrar, af-

ven om jag antager, att denna fråga om befälet framlagts samtidigt med organisationsplanen för truppen, så hade den dock icke i något fall kunnat på en gång sättas i verket, och hvilken garanti skulle vi således äfven i detta fall erhållit för att 1870 års Riksdag beviljade de anslag, som först 1871 erfordrades. Det står nästan alltid i en Riksdags makt att göra en föregående Riksdags beslut overkställbart, och man eger ingen annan full säkerhet deremot, än i riksdagsmännens sunda förstånd och intresse för fäderneslandets viktigaste angelägenheter. Jag tror icke, att Kongl. Maj:t härpå uppställt för stora fordringar, då han beslutat att uppskjuta frågan om tillökning i armébefälet, till dess sig visat, om Riksdagen godkänner den föreslagna tillökningen af truppen.

Grefve Posse: Då jag nu går att vid Kongl. Maj:ts Proposition framställa några, som jag tror, väsendtliga anmärkningar, sker det med motvilja och bäfvan. Med motvilja, enär hvar och en, som genomläser Chefens för Landtförsvars-departementet anförande, måste finna, med hvilken sorgfällighet detta är affattadt, med hvilken sakkännedom och fosterlandskärlek förslaget är uppgjort. Med bäfvan, enär jag väl inser, huru svaga mina krafter äro mot dem jag går att bekämpa, huru litet förtroende jag kan vinna mot det förtroende, som måste lemnas åt ett förslag, hvarest så stor skicklighet jemte flit är nedlagd. Anförandet innehåller emellertid, oaktadt sin stora utmärkthet i formelt hänseende, så mycket af en för mitt fosterlands framtid vådlig natur, att det torde vara hvar och en medborgares skyldighet att, äfven med insigt af sin bristande förmåga, dock söka göra sitt bästa att bekämpa detsamma.

A andra sidan af det underdåniga anförandet säger Herr Chefen för Landtförsvars-departementet: "de förenade rikenas ställning i det europeiska statsförbundet, liksom hela riktningen af de tvänne brödrarnas andliga och materiella sträfvanden utesluta hvarje tanke på någon aggressiv politik från vår sida". Hvar och en torde inse sanningen häraf, och hela vårt land är äfven genomträngdt af den åsigt, att vår arméorganisation bör baseras på principen af en sträng försvarspolitik. Den tacksamhet, hvaraf man gripes mot Herr Chefen för Landtförsvars-departementet öfver att redan å anförandets andra sida få höra denna sanning uttalad, utbytes emellertid snart mot förvåning, då man finner att den föreslagna arméorganisationen icke är uppgjord efter denna norm, utan efter en helt annan. Den är nemligen tydligen beräknad på en aggressiv politik; sanningen häraf torde lätt inses genom en jämförelse med Frankrikes armé. Nämnda land, som obestriddligen vill föra en aggressiv politik och förthy behöfver en här, genast färdig att gå i fält, har för närvarande en armé å 400,000 man, hvilken i händelse af krig kan uppbringas först till 800,000 man och så till en million. Gå vi nu till anförandet, finna vi, att Svenska arméens fredsbot skulle uppgå till 36,000, dess mindre krigsbot till 68,000 och dess större till 100,000 man. Frankrikes folkmängd förhåller sig till Sveriges som 10 : 1, och jämföra vi då efter denna proportion de olika ländernas arméer, finna vi att Sverige skulle, proportionsvis till folkmängden, erhålla, på 10 procent när.

lika stor armé som Frankrike. Yttrandet att vi skola utesluta hvarje tanke på en aggressiv politik från vår sida torde härigenom vara på ett eklatant sätt vederlagdt. Härtill kommer, att, om vi jemföra de olika ländernas förmögenhetsförhållanden, deras förmåga att bära en arméstyrka, och dervid erinra oss att Frankrikes förmögenhet är icke 10 utan 20 gånger större än Sveriges, så finna vi lätt att, enligt Kongl. Maj:ts förslag, Svenska folket skulle få underhålla en armé, som i sjelfva verket är proportionsvis större, än den Frankrike för närvarande eger.

Sedermera, mine Herrar, yttras i det underdåniga anförandet, att vissa lindringar i indelningsverket skulle lemnas mot det landet åtog sig ökad beväringsexercis. Krigsministern har egnat en sorgfällig granskning åt indelningsverkets historia, och han har dervid på ett utmärkt sätt bevisat att, oaktadt indelningsverkets bibehållande, Svenska folkets skyldighet att försvara landet mot fienden, ändock qvarstode. Sanningen häraf torde ingen jäfva. Men, mine Herrar, Herr Krigsministern har gjort sig skyldig till ett litet förbiseende, som måste beaktas. Skyldigheten att i farans stund, att under sådana tider som Engelbrechts, Sturarnes, Gustaf Wasas, gå man ur huse är *en* sak, att under fredstid åtaga sig den ofantliga tunga, som en ökad beväringsexercis medför, åter en helt annan, och Herr Krigsministern har väl antagit, men ingalunda bevisat, att ett sådant åtagande skulle vara en nödvändig följd af ifrågavarande skyldighet. Man säger visserligen, att den föreslagna öfningstiden för beväringen af 60 dagar icke är något svårt onus, men jag hemställer till herrar militärer inom Kammaren, huruvida de icke måste medgifva, att denna 60 dagars öfningstid icke kan vara tillräcklig, derest man vill hafva en fullbildad armé. För min del betraktar jag dessa 60 dagar endast såsom en början till hvad som komma skall. I Preussen till exempel har ju varit fråga om tre års trägna vapenöfningar, och först efter stort motstånd från herrar militärer har det lyckats att nedsätta tiden till två år. Sextio dagars öfning kan omöjligen vara nog för skapande af en krigsduglig armé, och jag tror ej heller, att man på fullt allvar föreslagit denna tid. Vilja vi hafva en armé för bedrifvande af en aggressiv politik, vilja vi gå in på det franska och preussiska systemet, så få vi ej blunda för konsekvenserna deraf; vi skola öppet och klart hafva dem för ögonen, öppet och klart träda in på den nya banan, och hafva vi en gång beträdt den, skola vi vandra den till slut, ej göra något till hälften. För min del måste jag emellertid på det högsta bestrida Herr Krigsministerns utredning af föreliggande ämne; han har förbisett hvarom frågan egentligen rör sig, ej ens antydtt att frågan här är om att förskaffa oss en krigsfot efter fransyskt-preussiskt mönster. Detta är dock ett förslag, som man redan från början måste möta såsom sig bör. Må de, som vilja följa nämnda länders exempel, väl besinna hvilka uppoffringar vi skulle få vidkännas, hvilken tryckning skulle uppstå å landets hela industriella lif.

Krigsministern föreslår ej mindre än fyra särskilda organisationer af arméen, den preussiska, beväringen med ökad öfning; den schweiziska, nationalbeväpningen, landtstormen; den engelska, värf-

vade truppen; och slutligen den för oss helt och hållet säregna indelningsverket. Jag frågar, hafva vi väl råd att antaga ett system, som innebär fyra särskilda organisationer.

Herr Krigsministern har förordat indelta arméens bibehållande samt föreslagit, derest ökad beväringsexercis antoges, "lindring i bördor" för rust- och rotehållarne. Denna "lindring" skulle jag vilja taga i närmare skärskådande, och jag fruktar verkligen att den icke blir någon lindring, utan motsatsen. Det är föreslaget, att soldatbyggnaderna skola bibehållas, men sjelfva jorden m. m. återlemnas till roten mot en lösen af 100 R:dr. Att få lösa prestanda med penningar är obestriddigen en lindring och härvid innehåller förslaget en förbättring, men man har vid beräkning af kostnaderna glömt ett litet item, som icke är så obetydligt. Kongl. Maj:t har nemligen antagit årliga kostnaden för ett torp till 10 R:dr. Nu vet man dock att kostnaderna för ett soldattorps byggande uppgå till omkring 500 R:dr. Enligt hvad Seseman lärt mig, utgör räntan härå 30 R:dr, således 20 R:dr mera än Maj:t antagit. Vi hafva således här en ganska betydlig missräkning. Kongl. Det är en annan fråga, som visserligen ej angår hela landet, men dock en stor del deraf — rusthållsinfanteriets förvandling till roteradt infanteri. I detta afseende är föreslaget, att hvarje rusthållsnummer skulle i utbyte mot den n. v. hästvakansafgiften $7\frac{1}{2}$ tunnor spannmål, årligen erlägga en afgäld af 176 R:dr. Vi veta nogsam, att jordbrukarne redan äro så betungade, att de ej tåla vidare bördor, och likväl föreslår man en förhöjning deri af omkring 75 R:dr. $7\frac{1}{2}$ tunnor spannmål motsvara nemligen ungefärligen 100 R:dr, och rusthållarne skulle således hädanefter få betala nära dubbelt mot hittills. Detta är något som — jag tillstår det — jag icke hade väntat och som förvånat mig och alla, hvilka fått del af förslaget. I detta hänseende har jag haft tillfälle konferera med åtskilliga personer från den provins, jag tillhör, och jag vet att förslaget hos dem väckt ogillande, och att dess genomförande kommer att möta ett motstånd, som kan antaga högst obehagliga dimensioner. Man har sagt att förslaget skulle innebära en lindring för rotehållare; härmed må vara huru som helst, det medför en skatteökning och det gäller 3,000 rusthållsnummer. Rotehållarne kunde ock af ett sådant aflösningsförslag med allt skäl hemta anledning antaga att något dylikt skulle erbjudas äfven dem, om de besinnade den gamla satsen: hodie mihi, cras tibi. Man finner äfven af Krigsministerns anförande, att rusthållarne i ämnet tillfrågats och att de motsatt sig all förändring. Ärendet, ytterst grannlaga, förtjenar, så att säga, sin egen visa, och vi böra väl betänka oss innan vi gifva oss in å den bana, Herr Krigsministern i detta afseende vill beträda.

Angående indelningsverket, hvilket, enligt Krigsministerns förslag, skall bibehållas, anhåller jag få yttra några ord. Detta sker dock ogera, ty jag kommer att yttra mig mot en institution, för hvilken jag, så att säga, insupit kärlek med modersmjölken. I den indelta arméens leder har jag tillbringat mina gladaste dagar och bland dess officerare räknar jag mina närmaste vänner. Det oaktadt nödgas jag dock uttala mig mot vissa delar af indelningsverket, och deribland just mot den sida deraf, som blifvit isynnerhet framhållen såsom förtjenstfull. Man har sagt, mine Herrar, att den indelta arméen fram-

förrallt skulle vara utmärkt såsom den yppersta krigareskola. Låt oss då gå tillbaka i historien för att se till, huru härmed förhåller sig. Historiens vittnesbörd kan ingen jäfva, mot historiens domstol finnes ingen appell, och, Mine Herrar, hvad säger nu historien. Indelningsverket fanns icke, då Gustaf Adolf vid Breitenfeld, Leck och Lützen förde våra härar; det fanns icke, då Torstensons och Banérs ryttarskaror bringade skräck i kejsarstadens grannskap, det fanns icke, då Carl X och Carl XI vunno sina oförgätliga segrar. Skapades så den indelta arméen af Carl XI. Hans son mottog den, men, mine Herrar, det var en annan indelt armé, än den vi nu ega, det var en armé, fostrad i Carl X:s och Carl XI:s krigareskola. Hjeltedaterna vid Narva, Düna, Holofzin m. m. blefvo en följd deraf, och de första nio åren af adertonde seklet utgöra våra indelta arméers glansperiod. Ingen här i Europa kunde då mäta sig med den Svenska, men — det var blott en lysande meteor, vid Pultava gick solen ned, och det var ej den indelta arméen, utan en i hast utskrifven här, som åter vid Helsingborg och Gadebusch häfdade Sveriges krigareära. Jag kan ej finna den indelta arméens role så utmärkt som man påstått, ty kasta vi en blick på vår krigshistoria, sedan indelningsverket nått sin fulländning, finna vi just ej något lysande, snarare motsatsen. 1741 års krig och Anjalaförbundet äro ej de vackraste bladen i vår historia, och de små triumfer våra härar sedan dess vunnit — Sikajoki, Lappo, Bornhöft äro namn, som vi med stolthet kunna minnas — utvisa endast, att Svenskens hjertesinne icke utslocknat, men de utgöra ingalunda bevis för indelningsverkets förträfflighet. Den blodiga knif, jag nu måst rikta mot en institution, jag älskar, är dock icke dödens knif, utan en operationsknif, med hvilken jag vill bortskära utvexterna hos indelningsverket, bortskära det ruttna för att å återstoden grunda ett starkt och mäktigt nationalförsvar. Ingen må uppfatta dessa ord, såsom inneburo de någon fiendtlighet mot indelningsverket; tvärtom — jag upprepar det — ingen kan med mera kärlek än jag omfatta de goda sidorna af denna institution, och därför vill jag att det dåliga, det ruttna skall borttagas.

Mine Herrar, en fråga återstår, och den är den viktigaste, nämligen kostnaden. Hvad kostar den nya arméorganisationen? Herr Statsrådet Abelin har framlagt ett, enligt hvad alla erkänna, utmärkt vackert förslag; men han har endast helt lösligt i slutet af anförandet berört frågan om kostnaden, och derpå ligger dock enligt mitt ringa förstånd den största vikt. Att uppgöra ritning till en byggnad, prospekt till ett företag, är ej så synnerligen svårt, men hvilken nytta har man väl af prospekter, om man saknar medel att genomföra dem. Herr Statsrådet har yttrat, att hans plan endast behöfver 3,000,000 R:dr mera i utgifter än landtförsvaret nu kräfver. Jag kan naturligtvis ej på stående fot granska hans beräkningar, men han må ursägta mig det jag ej kan sätta full tillit till dem. Den kommer att kosta vida mera. Den Franska arméen kostar 400,000,000 francs; jemför jag nu härmed den Svenska, skulle kostnaden för densamma uppgå till 27,000,000 R:dr, således icke 3 utan omkring 11,000,000 R:dr mera än nuvarande kostnad. Nu kan visserligen Herr Statsrådet invända, att en indelt armé ej kostar lika mycket som en kasernerad, men då får jag der-

emot erinra, att för stammens utbildande nödvändigtvis vida längre exercistid — och således ock vida större kostnader — komma att erfordras, än i organisationsplanen föreslagits. Den framställning, angående den indelta arméens billighet, som i anförandet lemnats, är, enligt min åsigt alldeles illusorisk och otillfredsställande, och en helt annan utredning erfordras för att få veta verkliga kostnaden.

Hela arméfrågan, hvilken väl får anses för denna Riksdags mest brännande fråga, upplöser sig för mig i de enkla frågorna: hafva vi råd eller hafva vi icke råd? Vi kunna nu antingen, såsom det Kongl. förslaget tyckes afse, bestämma oss för en aggressiv politik, rusta oss etc., eller vi kunna ock sitta i fred, sköta oss sjelfva, utveckla våra inre resurser. Hvilkendera vägen är nu den rätta. Anhängarne af Herr Krigsministerns plan säga naturligtvis: vi få ej vara i ro, ej sitta i fred och derför måste vi rusta oss. Häremot vill jag endast erinra om grannstaten Danmarks exempel; Danmark ville nödvändigt vara med, och det fick ock vara med. Antagom emellertid att vi bestämde oss för den storartade organisationsplanen. Den kan ej blifva färdig med ens, utan först efter t. ex. tio år. När dessa tio år, under hvilka vi oupphörligen rustat, äro gångna, stå vi väl med en fullt exercerad här, men vi skulle då hafva uttömt våra resurser, vara ett utblottadt folk, vara lika hjälplösa som förut. Vår ställning skulle således ej blifva särdeles stark. Hafva vi åter under dessa tio år, jemte det vi åt arméfrågan egna nödig omtanke, med lugnt allvar arbetat på vår industris utveckling, våra näringars befordrande, så skola vi vara ett mäktigt och rikt folk med alla resurser att försvara vårt oberoende. Jag kan för min del omöjligen vara med om detta jägtande, denna ifver att kasta sig öfver militärförsvaret. Vi försvara oss bäst genom att utveckla våra inre resurser. I dessa dagar hafva vi sett ett upplyftande skådespel, huru ett helt folk böjt knä för en stor Konungs minne. Jag tror dock icke, att deri legat något uttryck af den tanken, att vi skulle följa Carl XII på hans bana såsom krigare. Det fanns hos Carl XII andra egenskaper än blotta krigarens, andra än de, genom hvilka han vid Narva, Pultava, Bender väckte skräck och beundran hos fienderna; det fanns hos honom gudsfuktan, ihärdighet, enkelhet, sparsamhet. Dessa dygder voro hans testamente till Svenska folket, och för dem böjde vi knä. Må de ock blifva en föresyn för oss vid befordrandet af landets utveckling.

Herr Hazelius: Då Kongl. Maj:t i sin nu föreliggande framställning yttrat, rörande sin krigsministers förslag, följande:

“Gillande förslaget alla grunder, har Kongl. Maj:t dock, med afseende på de många och olikartade frågor, som deri ingå, och hvilka till större delen ej skulle kunna, utan olägenhet, redan under nästa statsregleringsperiod genomföras, för närvarande ansett endast vissa af förslaget delar, såsom utgörande grundvalen för organisationen, företrädesvis påkalla en lösning för att, i den mån ske kan, redan 1870 bringas till utförande“;

och då Kongl. Maj:t i följd häraf endast föreslagit förändringar i bevaringsinrättningen samt i indelningsverket, i hvad sådana afse manskaper samt rust- och rotehållares förhållanden, hade jag före-

ställt mig, att det endast vore denna Kongl. Maj:ts framställning, som nu skulle komma under öfverläggning och icke hans krigsministers förslag; ehvad förtjenst detta må ega, och ehvad hög förtjenst äfven jag tillmäter det, utan att behöfva instämma i de öfverdrifna loford, som den siste talaren tillmätt detsamma, för att sedan göra sådana anmärkningar, hvilka helt och hållet göra loforden oförtjenta, har jag dock ansett, att för närvarande vi endast borde ssyselsätta oss med Kongl. Maj:ts framställning och icke med hans krigsministers.

Jag önskade således genast öfvergå till den af den förste talaren framställda frågan om behandlingen af Kongl. Maj:ts Proposition; men, då det mig vederligen är första gången, i denna Kammare, som sådana skefva åsikter blifvit framställda, som de af den siste talaren, så, ehuru det måhända är onödigt att inför flertalet af denna Kammares ledamöter bemöta dessa åsikter, har jag likväl ansett mig böra korteligen upptaga dess hufvudpunkter.

Talaren börjar sin framställning med att finna en motsägelse i krigsministerns förslag deruti, att, då denne sagt sig ej vilja föreslå en stående armé, har han likväl föreslagit en, som, i förhållande till folkmängden, är lika stor som Frankrikes. Häruti äro tvenne misstag. För det första är, i följd af massornas betydelse i det nyare krigssättet, det icke tillräckligt för en liten stat att hafva jemnt upp så mycket trupper till sitt försvar, som beloppet af dess egen folkmängd är i förhållande till en stormagts folkmängd; den måste ega mera, ty om den kommer i krig med en magt, som har exempelvis 20 gånger större folkmängd, är det icke nog med att den endast har $\frac{1}{20}$ så stor armé. Det andra misstaget är att likna Sveriges på roten liggande, blott 3:ne veckor sammandragna trupper, med Frankrikes sex år i kaserner liggande. Man kan visserligen, så till vida, kalla Sveriges indelta trupper stående, att de äro ständigt underhållna, men i afseende på kostnad och den genast egande stridsfärdigheten, är det en väsendtlig skilnad mellan Frankrikes ständigt tjenstgörande och Sveriges helt kort tid sammandragne. Ehvad begrepp man fäster vid ordet: stående, borde talaren inse att det endast här är namnet, icke saken som är lika, och det är likväl efter sakernas beskaffenhet och icke efter deras namn, som de skola bedömas.

Talaren fruktar, att de yrkade 60 dagarnes öfning endast är en begynnelse, och att vi endast derigenom äro på väg till det preussiska beväringssystemet. Jag förmodar, att, då det är kommande Riksdagar, som skola medgifva öfningstidens förlängning, så är ej att befara, att saken skall komma i alltför släpphändta händer. Men i alla fall är det ett stort missbruk af ord att tala om ens den aflägsnaste jemförelse mellan det preussiska systemet, med dess mer än 1,000 dagars kasernlefnad i stad, och den föreslagna svenska beväringsofningen med 60 dagar, fördelade på tre år.

Talaren yttrade, att det föreliggande förslaget syntes åsyfta en aggressiv politik. Det är alldeles tvärtom. Alla siffror skulle då erhålla ett vida högre belopp, och förslaget uttalar tydligen, att det är bygdt med hufvudsakligt afseende på landets försvar. Huru kan man för vårt land förutsätta oförståndet af en aggressiv politik?

Talaren har låtit undfalla sig, att förslaget skulle komma att möta motstånd, som kunde erhålla obehagliga dimensioner. Jag förmodar, att så väl Konungen som hans krigsminister äro såsom hvar och en, som begär ett bifall, beredda på ett motstånd, men detta motstånd kan väl aldrig antaga annan karakter än det af ett nej, hvilket, huru blekladgt detta än må blifva, aldrig behöfver växa i några dimensioner.

Talaren har sagt, att historiens vittnesbörd icke kunna jäfvas. Detta är ganska riktigt, men historieläsarens kan det. Och hans måste jäfvas, då han yttrar, att indelningsverket icke fanns under Gustaf Adolfs och de båda Carlarnes krig. Indelningsverket till sina grunder fanns redan under Gustaf Adolf, ja, isynnerhet i afseende på kavalleriet, flera hundra år före honom, och talaren lär väl veta att exempelvis de dåvarande Östgöta, Vestgöta och Smålands kavallerier, nu till infanteriregementen förvandlade, samt lifregementet, icke kunnöt få sina fanor prydda med namn af våra ärorikaste fältslag i fall de icke hade varit med, fastän sjelfva de indelta förhållandena sedermera blifvit ordnade och fastställda. Hvad Carl den tolfte angår, lär talaren väl veta, att de indelta regementena utgjorde kärnan af hans armé, omkring hvilken slöt sig en dubbelt och tredubbelt större värfvad. Af de indelta regementena hafva 21, eller alla med undantag af sex, kvarlemnade hemma till vestra gränsens försvar, namn af Carl XII:s fältslag på sina fanor. Och huru dessa indelta regementen stridde äfven vid Pultava är bekant, då der funnos regementen, som vid slagets slut fördes af subalternofficerare, och exempelvis Uplands regemente förlorade alla sina officerare och hade 70 man kvar.

Jag hade icke trott, att vi äfven här skulle få höra den gamla sagan om Stenbock, som ej med indelta, utan med en i hast utskrifven armé, skulle hafva vunnit segern vid Helsingborg. Det är ett misstag hos historieläsaren. Vid Helsingborg kämpade endast och allenast just de ånyo uppsatta och nyöfvade, men icke ööfvade, indelta regementena, till stor del anförda af från Polen hemkomne caroliner.

Talaren säger, att han med modersmjölken insupit kärlek till indelningsverket. Men denna beståndsdel af mjölken måste hafva varit tunn. Han yttrar, att han endast velat bortskära indelningsverkets utväxter, men då står han alldeles på samma plan som krigsministern, hvilken äfven med kärlek för indelningsverket just velat bortskära dess utväxter.

Vid talarens yttrande om en folkbeväpning, upprepar jag hvad som många gånger af kunnige militärer blifvit sagdt, att denna tanke är ett fullkomligt oting, utan ringaste värde, om icke bakom tanken står en ordnad stamtrupp och ett någorlunda vapenöfvadt folk. Ordet har ingen annan betydelse än att innebära en förvillelse af vådligaste beskaffenhet, emedan den uppställer ett värn, som icke finnes till.

Talaren yttrade sig om försvarets stora kostnader, och att vi till dem icke hafva råd. Ja, det är otvifvelaktigt, att försvaret kostar mycket. Ty vi måste försvara oss sjelfva och kunna ej på passevolans öfverlemna åt någon stormagt att försvara oss. Kostnaden blir

tyvärr så mycket större, som beklagligtvis prisen å gevär, kanoner, fästningar och alla försvarsmedel icke kunna lämpas efter samma förhållande som staternas förmögenhetsvilkor. Alla måste hafva lika goda, d. v. s. lika dyra försvarsmedel, och de blifva derigenom alltid dyrare för den, som är fattig, än för den som är rik, liksom kläderna för torparen å talarens gods alltid måste för honom blifva dyrare än hans husbondes för denne.

Talaren har slutligen omnämmt den fest, som nyligen firades vid uppresandet af Carl den tolfte bildstod. Hvad Carl den tolfte namn och minne kan lemna för stöd åt talarens kritiska åsigt, begriper jag icke. Hans bildstod är en hyllning åt det svenska hjeltemodet, det urgamla och det nyare, och om någon förde organiserade och öfvade skaror i fält, så var det han.

Jag slutar med hvad jag begynte, att det ej måtte vara meningen, att nu, följande den siste talaren, ingå i granskning af detta digra förslag, hvartill Kammarrens ledamöter sannolikt varken äro beredda eller villiga. Jag öfvergår derföre att med några ord yttra mig öfver den förste talarens tanke, att Kongl. Maj:ts framställning ej kan tagas i öfvervägande utan i sammanhang med krigsministerns förslag, samt att i synnerhet ökad befäls anskaffning står i oskiljaktigt samband dermed. Sambandet kan visserligen ej nekas och ingenting lärer hindra att taga detta samband i betraktande, men för min del anser jag, det vara illa, om blifvande Utskott skulle anse sig icke kunna något besluta om Kongl. Maj:ts framställning, utan att i sammanhang dermed företaga hela förslaget profning. I sådant fall kunde visserligen ingenting vid denna riksdag komma att afgöras, ty förslaget är så vidtomfattande, att det i sin helhet icke är föremål för *en* Riksdags arbete. Det vore således önskligt, om åtminstone de af Kongl. Maj:t föreslagna högviktiga punkter kunde afgöras. Befäls anskaffning, i synnerhet beredelsen dertill i och för ett krigsutbrott, är en så angelägen sak, att den i alla fall är oundgänglig, och det kan väl ej vara att betvifla, att en kommande Riksdag skulle vara villig att gifva befäl att öfva den beväring, som en föregående beslutit. Jag instämmer för öfrigt i talarens förslag om nödvändigheten att tillsätta ett Särskildt Utskott för frågans behandling.

Grefve Posse: Den föregående talaren har fällt ett par yttranden, som jag finner mig föranlåten att upptaga till besvarande. Han sade, att den indelta armén fanns redan då Gustaf Adolf förde Sveriges härar till seger på utländsk mark. Det är sannt, att vissa af de grundsatser, hvarpå indelningsverket hvilat, redan då vunnit tillämpning, och det är just dessa grundsatser jag önskar bibehålla; men sjelfva systemet blef ej infördt i dess helhet förr än under Carl XI, och det är åter hvad då antogs, som jag önskar få afskaffadt.

Utän att fästa mig vid den skämtsamma anspelning talaren tillät sig rörande de sympatier, jag med modersmjölken insupit, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på en motsägelse i talarens yttrande, då han, beträffande Stenbocks soldater, till en början sade, att dessa utgjorde medlemmar af indelningsverkets *gamla* stam, hvilket

på det högsta förvånade mig, men ögonblicket derefter yttrade, att de bestodo af *nyss* öfvade soldater.

Mina och den värde talarens åsigter låta således ganska väl sammanjemka sig, endast något missförstånd ej kommer i vägen eller missuppfattning af den enes eller andres ord.

Slutligen vill jag begagna tillfället nämna, att mitt yttrande rörande Westgöta rusthållares mening icke var föranledt af något uppdrag af denna Kammares ledamöter från Westergötland, utan hade sin grund deri, att jag händelsevis sammanträffat med personer från hemorten.

Grefve af Ugglas: Det har blifvit mig sagdt, att Andra Kam-maren redan remitterat denna Kongl. Proposition till ett Särskildt Utskott, bestående af sju ordinarie ledamöter och 3 suppleanter. Då det förslag, jag *nyss* hade äran framställa, gick ut derpå, att åtta le-damöter skulle utses i det Utskott, denna Kammare borde tillsätta för frågans pröfning, tillåter jag mig deri göra den förändring, att Kam-maren lika med Andra Kam-maren måtte utse sju ledamöter och 3 suppleanter.

Då jag nu åter fått ordet, vill jag begagna tillfället att yttra mig i anledning af en föregående talares anförande. Denne yttrade, att Utskottet icke borde inlåta sig i pröfning af något annat, än hvad Kongl. Maj:ts Proposition innehölle, och han förmenade, att frågan om befällets förstärkning vore af den vigt, att den i alla händelser skulle framdeles blifva nöjaktigt löst. Det är ganska naturligt, att en person på talarens ståndpunkt måste döma såsom han, ty han förstår att genomskåda alla de konsekvenser, som ett fattadt beslut i denna fråga måste skapa. Men så är ej förhållandet med alla de ledamöter, som komma att deltaga i förslagetets behandling inom ett Utskott; och om ej der med vederbörlig försigtighet tillvägagås, kan lätt hända, att i en framtid, då det blir rätt klart, till hvilka stora utgifter det föregående beslutet föranleder, man kan studsa tillbaka och vägra ikläda sig de dryga pligterna. Staten hade likväl då redan blifvit besvärad med dryga och onödiga utgifter.

Herr Hazelius: Jag torde ej behöfva för de Kam-marens leda-möter, som med någon uppmärksamhet afhört mig, anmärka, att näst före sista talaren alldeles missuppfattat mitt yttrande, då han påstod, att jag sagt, att indelningsverket var färdigt redan under Gustaf Adolfs tid. Jag har ej påstått annat, än att indelningsverket till vissa af sina grunder fanns, fastän dessa sedermera blefvo fastställda.

Medan jag har ordet får jag tillägga, rörande hvad talaren förra gången yttrade derom, att indelta arméen icke alltid häfdat sin ära, utan snarare tvärtom, att, i fall han härmed syftar på de beklagliga tilldragelserna i Finland under de sednaste åren af konung Gustaf III:s regering, det icke var arméen, utan de herrar, hvilka såsom riksdagsmän kommo till arméen och der ville hålla riksdag, som hade skulden till hvad som skedde.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr vice Tal-

mannen, att under densamma hade väckts fråga om tillsättande af ett särskildt Utskott för den förevarande Kongl. Propositionens behandling; men då denna fråga vore beroende af båda Kamrarnes pröfning och beslut, ansåg Herr Talmannen, till följd af stadgandet i 58 § Riksdags-ordningen, att, sedan en proposition eller motion första gången i Kammaren förekommit och blifvit bordlagd till nästa sammanträde, densamma då borde till Utskott hänvisas, sig nu icke kunna framställa någon annan proposition, än att Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga Proposition jemte de i anledning deraf afgifna yttranden måtte hänvisas till Stats-Utskottet, dock under förbehåll, att, derest Riksdagen komme att besluta tillsättandet af ett särskildt Utskott för den Kongl. Propositionens behandling, densamma tillika med yttrandena i sådant fall skulle till detta Utskott öfverlemnas; hvarefter proposition derå gjordes och med ja besvarades.

Härefter förmäde Herr vice Talmannen, att Grefve af Ugglas hade föreslagit, att Kammaren för sin del måtte besluta, att ett särskildt Utskott, bestående af fjorton ledamöter, sju från hvardera Kammaren, jemte sex suppleanter för desse ledamöter, tre från hvardera Kammaren, skulle tillsättas för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående landtförsvarets organisation, och hemställde Herr vice Talmannen, huruvida Kammaren bifölle detta förslag.

Ropades ja.

Föredrogos och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 23 dennes bordlagda nådiga Propositioner:

angående afsöndring af jord från militieboställslägenheterna Sjöleden och Lökshuset samt bostället Tostarp, för att tilläggas exercisfältet Ljungbyhed;

angående afsöndring af jord från ryttmästarebostället Silfåkra vid Skånska Husarregementet, för anläggning af kyrka med kyrkogård samt sockenstuga och fattighus åt Kellna församling;

angående jordafsöndring från fanjunkarebostället Stoby vid Skånska Husarregementet, för Stoby församlings kyrkas och skolas behof; samt

angående försäljning af den till regementskrifvarebostället vid Helsinge regemente Norrbyn hörande andel i laxfisket Hofdan i Ljusne elf.

Föredrogs Kongl. Maj:ts den 23 dennes bordlagda nådiga Proposition angående upphörandet af det till handels- och sjöfartsfonden å riksstatens sjetta hufvudtitel uppförda förslagsanslag, emot bevil-

jande af erforderliga medel till vissa utaf Kongl. Maj:t å nämnda fond anvisade utgifter.

Herr Wærn: Denna Kongl. Proposition är icke åtföljd af något Statsråds-protokoll, innehållande skäl och grunder till förslaget, utan blott af ett justeringsprotokoll, och de motiver, som föranledt till förslagets framläggande, måste därför sökas uteslutande i sjelfva Propositionen. De äro helt korta, och jag tillåter mig att för Kammaren uppläsa dem, då, efter deras afhörande, frågan lättare torde uppfattas. "Genom särskilda, tid efter annan, af Kongl. Maj:t meddelade beslut, hafva å handels- och sjöfartsfonden blifvit anvisade årliga utgifter, de der, ehuru afsedda till handels och sjöfartens befrämjande, likväl till stor del falla utom egentliga området för anslagen under sjetta hufvudtiteln. Bland nämnda utgifter förekomma ock sådana af alldeles enahanda beskaffenhet med anslag, hvilka äro underkastade Riksdagens pröfning; och har det till följd häraf syntts vara till god ordning ledande, att åtskilliga af ifrågavarande utgifter öfverflyttas till de platser, som i statsregleringen, jemlikt därför antagna grunder, dem tillkomma". Härefter uppräknas dessa utgifter, och i Propositionen heter det vidare, att, emot fondens befriande från desamma, Kongl. Maj:t ville afstå från äskandet af det hittills enligt Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 2 December 1857 till fonden utgående årliga anslaget af minst 750,000 R:dr, hvarigenom jemväl uppkomme en önskvärd minskning i anslag redan för år 1870 af åtminstone omkring 80,000 R:dr och föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen, att det särskilda förslagsanslaget till handels- och sjöfartsfonden måtte upphöra, emot det att Riksdagen dels till utbetalning från Riksgälds-kontoret öfvertager de för viss tid bestämda utgifterna till aflösning af Öresundska och Scheldetullarne, dels för öfriga utgifter beviljade de dertill erforderliga medel, till uppförande af ordinarie anslag å vederbörliga hufvudtitlar.

Då man noga betraktar Propositionen, torde man finna att densamma innefattar tre särskilda förslag. Det första af dessa afser att från fonden skilja åtskilliga utgifter, som hitintills utgått af fonden, men icke varit hufvudsakligen eller endast afsedda till befrämjande af handel och sjöfart. I detta afseende gillar jag icke allenast hvad Kongl. Maj:ts rådgifvare föreslagit, utan anser ännu flera utgifter, såsom personliga ersättningar till konsulter, och pensioner, vara af samma natur och böra skiljas från fonden, dervid pensionerna lämpligast borde öfverflyttas till Nionde Hufvudtiteln.

Det andra förslaget rör de 80,000 R:dr, som skulle kunna åt Statsverket besparas. Då fondens inkomster stå till Kongl. Maj:ts disposition och Kongl. Maj:t nu funnit en så stor del af dessa inkomster kunna för fondens ändamål undvaras, och med hänsyn till finansernas betryckta ställning böra återgå till statsverket, för att användas till dess allmänna behof, vill jag i detta afseende icke yttra mig hvarken för eller emot, ehuru väl jag är öfvertygad om, att mycket godt kunnat med dessa medel för handel och sjöfart uträttas.

Det tredje förslaget afser statsverkets öfvertagande af skyldigheten att utgifva lösningssumman för Öresundska och Scheldetullarne. Då Kongl. Maj:t emellertid i sammanhang dermed föreslagit, att det

årliga anslaget af 750,000 R:dr, som till fonden hitintills utgått, skall upphöra, så är det klart att, åtminstone den 1 April 1877, då Öresundska tullen blifvit aflöst, handels- och sjöfartsfonden blir beröfvad en inkomst, som Rikets Ständer genom beslutet af den 23 Februari 1835 och den 2 December 1857 bestämdt lofvat skulle fortfarande utgå till handels- och sjöfartens befrämjande.

Med den erfarenhet jag har angående den verksamhet, som hittills utöfvats med tillhjälp af handels- och sjöfartsfonden tillhöriga medel, måste jag tillstå, att förslaget förefaller mig ingalunda godt, utan snarare tvärtom. Om anledningen till dess framläggande berott på annan erfarenhet, än den jag kunnat förvärfva, om fonden ej varit nyttig för landet eller om den ej vidare behöfves, derom nämnes ej ett enda ord i Propositionen. Det finnes på intet sätt antydning, hvarföre efter år 1877 den af fonden anvisade anslagssumma skulle blifva obehöflig; och jag beklagar på det högsta, om, till följd af någon särskild omständighet, vederbörande funnit sig föranlåtna att framlägga ett förslag, hvars antagande kommer att för framtiden borttaga de helsosamma verkningarne af 1835 års beslut.

Efter härmed slutad öfverläggning hänvisades den Kongl. Propositionen jemte yttrandet till Stats-Utskottet.

Föredrogs Kongl. Maj:ts den 23 dennes bordlagda nådiga Proposition, angående statsbidrag till vägomläggningar inom Kronobergs, Calmar och Jönköpings län, för beredande af arbetsförtjenst åt den nödlidande befolkningen i dessa län.

Friherre Raab, Adam: Kongl. Maj:ts ifrågavarande Proposition innehåller förslag om beviljande af ett anslag för beredande af arbetsförtjenst åt de nödlidande i Småland. Denna provins innefattar de tre länen, Jönköpings, Kronobergs och Calmar, inom hvilka nöden för närvarande är så stor, att en del af den arma befolkningen i detta ögonblick lider brist på dagligt bröd. Propositionen behöfver således icke något förord, och min mening har också ej varit annat än att fästa uppmärksamheten derpå, att snar hjälp är af största nöden, och uppmanar jag Stats-Utskottets ledamöter att oförtöfvadt och före hvarje annat ärende till behandling företaga detta förslag, på det att den framdeles beviljade hjälpen måtte i tid komma den nödställda befolkningen till godo.

Öfverläggningen förklarades slutad och den Kongl. Propositionen tillika med yttrandet hänvisades till Stats-Utskottet.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 23 dennes bordlagda nådiga Propositioner:

angående

angående beviljande af en brudgäfvä till H. K. H. Prinsessan Lovisa vid hennes förestående giftermål med H. K. H. Kronprinsen af Danmark;

om försäljning af Kronans till landtmäterikontor hittills begagnade hus med tillhörande tomt i Wisby;

i fråga om upplåtelse under ständig besittningsrätt af åtskilliga lägenheter å Kungsörs kungsladugård;

angående afsöndring från kronohemmanet ¼dels mantal, N:o 2, Föra på Öland af plats för en folkskolebyggnad med tillhörande tomt och planteringsland; samt

i fråga om skattefrihet för Tärnafors lappskeboställe och Laxnäs kapellpredikantsboställe i Vesterbottens län.

Föredrogs och lades till handlingarne Kongl. Maj:ts den 23 dennes bordlagda nådiga Skrifvelse, i anledning af åtskilliga vid sistförflutna riksdag beslutade lagförändringar.

Föredrogs och lades till handlingarne Kongl. Maj:ts den 23 dennes bordlagda nådiga Skrifvelse om förordnande af en Statsrådsledamot att utöfva den befattning med riksdagsärenden, som, enligt § 46 af Riksdags-ordningen, en ledamot af Stats-Rådet tillkommer; och skulle vederbörande Utskott samt de ledamöter af Kamrarne, som hafva inseende öfver Riksdagens kansli, genom utdrag af protokollet, om denna skrifvelses innehåll underrättas.

Föredrogs och hänvisades till Bevillnings-Utskottet Herr Dicksons, Charles, den 23 dennes bordlagda motion, N:o 2, angående särskild beskattning af den inhemska hvitbets-sockertillverkningen.

Kammaren åtskiljdes kl. 12 middagen.

In fidem
O. Brakel.